

Åse Lill Grüner, 18.11.2025

Det er på høy tid å ta et oppgjør med forestillingen om at spesialundervisning står i veien for inkludering. Det er ikke spesialundervisningen som ekskluderer – det er mangelen på ressurser, kompetanse og vilje til å møte elevmangfoldet i praksis. Inkludering handler ikke om å plassere alle elever i samme rom, men om å sikre at alle får et reelt utbytte av opplæringen. For noen krever det spesialpedagogisk kompetanse og individuelt tilrettelagte tiltak. Å redusere vedtak om spesialundervisning uten å styrke det ordinære tilbudet er ikke inkluderende – det er ansvarsfraskrivelse.

Reell inkludering krever kunnskapsbasert praksis. Vi må lytte til forskning, fagkunnskap og barnas egne erfaringer – ikke bare måle og kartlegge for å korrigere. Når politikken snakker om «barn som ikke mestrer» eller «foreldre som ikke følger opp», flyttes blikket bort fra strukturelle forhold som manglende tilrettelegging, diskriminering og systemsvikt.

Opplæringsloven § 1-1 slår fast at opplæringen skal bygge på respekt for menneskeverdet og fremme likeverd, likestilling og demokrati – noe som også innebærer respekt for mangfold.

Dette krever universell utforming av læringsmiljøet – fysisk, pedagogisk og sosialt – og tilrettelegging som gir reell mulighet for deltakelse, ikke bare tilstedeværelse. I praksis ser vi at prinsippene brytes: pedagogisk sortering omtales som «fleksibel organisering», og elever med motstridende behov plasseres sammen uten tilstrekkelig støtte. Resultatet er stigma, sosial ekskludering og et læringsmiljø som ikke er tilpasset noen. Når «inkludering» brukes som begrunnelse for å kutte i spesialpedagogisk støtte, blir det pynt på systemisk svikt.

Behovet for individuell tilrettelegging oppstår i møtet mellom barnet og et utilstrekkelig læringsmiljø. Det gjelder særlig elever med ADHD, autisme, DLD, dysleksi og andre funksjonsvariasjoner som ofte møter klasserom preget av høyt lydnivå, uforutsigbarhet og for lite voksenkontakt med trygg relasjon over tid. Barn med nevrodiagnoser har lavere toleranse for stress og høyere sensitivitet for sanseinntrykk. Når de overstimuleres i overfylte og uforutsigbare klasserom aktiveres kroppens fight-or-flight-respons. Det er ikke trass – det er biologi. Barn utenfor sitt toleransevindu trenger reguleringsstøtte, trygghet og relasjon, ikke flere rigide regler.

Når skolefravær diskuteres, er det vanlig å ty til individforklaringer: at eleven mangler motivasjon, eller at foreldrene ikke følger opp. Men dette perspektivet kan være både begrensende og skadelig. Det risikerer å plassere skyld hos dem som allerede strever, og overser hvordan skolen selv kan være en del av problemet – og løsningen.

Tiltak som virker finnes. En evaluering fra Nørrebro Park Skole i København viser at inkluderende tiltak rettet mot skolemiljøet kan redusere fravær med 75 prosent. Prosjektet «Kom glad i skole – hver dag» viste at tidlig innsats, varme, relasjon og tverrfaglig samarbeid gir raske effekter i form av økt oppmøte og bedre trivsel.

Reell inkludering krever at vi endrer blikket: fra individ til system, fra kontroll til relasjon, fra definisjon til dialog. Inkludering er ikke en kostnad, men en investering i fellesskap,

demokrati og barns rett til å være seg selv – samtidig som de deltar i noe større. La oss ikke bare snakke om inkludering. La oss gjøre det. Hver dag. For hvert barn. I hvert klasserom.